

## ՍՈՒՐԲ ՎԱՐԴԱՆ

Որքան որ դիտենք, վարդան անունը միայն Հայերուս յատուկ է։ Սիրուած անուն մըն է և շատ են զայն կրող հայրեր-դիներ։ Սեր ազգային պատմութեան մէջ ևս քանի՜ քանի՜ վարդաններու կը հանդիպինք, որոնք որոշ դիրքերու հասած, ծառայութիւններ մատուցած, յետոյ անցած գացած են, առանց որեւէ կարեւոր հետք թողած լինելու։ Նրանց անունները միայն պատմութեան մէջ կը կենան։ Բայց երբ ՀԱՆՐԱՊ Վարդանն ըսենք, բոլորիս միաքը միայն մէկ անհատի վրայ կը կեդրոնանայ — Աւարայրի հերոսը, քաջ և անմահ Մամիկոնեան սպարապետը։

Մամիկոնեան սպարապետէն յետոյ, վարդան անունը մասնաւոր հմայք ու նշանակութիւն ունեցաւ հայերու համար։ Նրա յիշատակը վառ պահելու, նրա կեանքին տրինակովը ներշնչուելու, նրա քայլերուն հետեւելու փափաքէն ժողոված՝ այդ անունովը բազմաթիւ հոյ ժանուկներ մկրտուած, զանազան հիմնարկութիւններ հաստատուած ու եկեղեցիներ հիմնուած են աշխարհիս ամէն կողմերը ցրուած վարդանդի հայրերիներէ մէջ։ Միեւնոյն զգացումով ու քնահառաւորով ևս աւարին որոշ օր մը յատկացուած է ՀԱ. Վարդանանց զօրավարաց, եկեղեցական հոգեպարար արարողութեամբ և մշակութային մեծաշուք հանդիսութիւններով պանծաւ ցրնելու Բայն վարդանի կեանքն ու գործունէութիւնը։

Ուրկէ՞ է Վարդան Մամիկոնեանի վայելած այնքան լայն ժողովրդականութիւնը, որ շարունակուած է դարէ դար հակառակ հայուն մշտաւ թափառումէն, քուն և կրած անհամար դրկանքներուն, ինչպէ՞ս մեծ թուր վարդաններէն նա է միայն որ արժանացած է դասուելուն հայ սուրբերու կարգին։

Ժողովրդային ընդհանուր առումով և պարզ հարկացողութեամբ, սուրբ է այն անձը՝ որ յանգանք, թերութիւն կամ մեղք չունի՝ իրողութիւնը այդպէս չէ դրկայել։ Արդարեւներն քառաքեալներն, եկեղեցական Հայրերն ու բոլոր քր

նոնք որոնք սուրբ ճանչցուած են, ունեցած են իրենց թերութիւններն ու յանցանքները, որոնցմէ արքուած են զղջումով ու ազաշխարութեամբ։

Մարդկային ընդհանուր պատմութեան մէջ Յիսուս Քրիստոսէ բացի արդար ու կատարեալ մէկը եղած չէ։ Այնպէս որ, երբ շատերը մոկդիրը կու տանք վարդանի և այլոց, քնու չի նշանակեր թէ զանոնք զերծ կը նկատենք մարդկային թերութիւններէ։

Ս. Վարդան և իր հերոս ու անձնարգօն ընկերները իրենց արթութիւնը շահեցան իրենց արի գործերով ու չարին ու ժերուն գէժ իրենց ծաղացումով, որով վանեցին մեր ժողովուրդին սպառնացող վտանգը, քրիստոնէական լոյս կրօնքի պաշտամունքը խափանելու կոչուած։

Ս. Վարդան Ս. Սահակ Գարթե Հայրապետի թուն էր, Սահականոյ և Համազասպ Մամիկոնեանի արժանաւոր որդին։ Քրիստոնէայ բարեպաշտ ընտանիքի մը խաղաղ մթնոլորտին մէջ ծնուեց ու սնուեց նա։ Իր կաթողիկոս մեծ հորը և առաքինի ու աստուածավախ մօրը շունչ չին տակ մեծցաւ։ Ան իր մանկութենէն Աւետարանի հոգեպարար ու կենդանարար սուսուցումներուն, եկեղեցատիրութեան և ու աստուածապաշտութեան կեանքին ընդ տեղացաւ։

Ս. Վարդան իր քրիստոնէական նկատարքին կը միացնէր ճշմարիտ ու զօրաւոր ազգասիրութեան ոգի։

Քրական հայրենասէր ու ճշմարիտ ազգասէր լինելու համար մէկը նախ իսպական հաւատացեալ պէտք է ըլլայ։ Այժմ երկու վիճակները անբաժան են իրարմէ։

Վարդան իր այս երկու յատկութիւններուն կը միացնէր իմաստուն դիւանադիտութիւն, հեռատես խոհականութիւն, քաջ, յանդուգն, անվախ ու կորովի կեցունակք, անյողողող կամք, անմեղք ու զոհարարող նկարագիր։ Արդարասէր էր և ունէր ուղղամիտ սկզբունքներ։ Քիտէր ծառանալ անիրաւութեան, անարդարութեան ու բռնութեան գէժ, թէկուզ այդ բռնութիւնն ու անիրաւութիւնը Արքայից Արքայէն եկած լինէր։

Քաղաքական դժբախտ ու անտանելի պայմաններու ներքեւ, տարիներէ ի վեր նայ ազգը իր թագաւորութիւնն ու անկախութիւնը կորսնցուցած էր: Այս կացութենէն օգտուելով, Կարեան կրակապաշտ ու հեթանոս թշնամիները իրենց հակա բանակները շարժման մէջ դրին, Հայաստանը վերջնականապէս գրաւելու, նայուն կորովի ոգին ջնախախելու, քրիստոնէական կրօնքը վերացնելու, հեղեցիները քարոսքանդ կործանելու և նրանց տեղ իրենց Մազդէական կրօնի տարուշանները կանգնելու ու այդպիսով միանգամըմդմիշտ հայ ազգը իրենց մէջ ձուլելու նստատա մտադրութեամբ:

Դժբախտաբար, թշնամու այս արտաքին կործանարար վտանգին դարձակից կը հենար ազգի ծոցէն հլած թուլամորթ, փառասենէլ ու փառամուլ, դաւաճան Վասակ, Սիւնեաց իշխանը, որ կը յուզար ազգը պառակտող իր այս վտա արարքովն ու կործանարար ընթացքովը հայոց խորտակուած գահը բարձրանալ, թագաւորութեան փառքին ու պատուին արժանանալ:

Օրուան ճգնաժամային ու հրամայական այս պարագաներուն համար ծնած ու պատրաստուած միակ անձն էր Վարդան: Հայոց փոքր սակայն արի բանակին օգնութեան էր ան:

Արտաշատի մէջ, Յովսէփ կաթողիկոսի նախագահութեամբ կազմուած աւագունիներու ժողովին Պարսիկ հաղարապետին տուած պատասխանը կենդանի և գործնական արտացոլացումն է հայուն անխախտ հաւատքին և քրիստոնէական կրօնի հանդէպ ունեցած խոր գիտակցութեան: Ճկյա հաւատքէն մեղ ո՛չ ոք կրնայ շարժել, ո՛չ մարդիկ, ո՛չ հուր և ոչ սուրբ: Հայերը կազմ ու պարտաւոր էին քաղաքական և աշխարհիկ բոլոր հարցերուն մէջ հնազանդել թշնամուն, եթէ միայն նրանց կրնային իրենց կրօնական ազատութիւնը պահել: Ճիշդ հասկնալ անարգ թշնամին, թէ քրիստոնէական հաւատը մեղի համար հազուա մը չէ, որ ուզած ժամանակ կրնայիք մեր վրայէն հանել և ուրիշ մէկը հագնել: Մեր մարթին պէտ է նա որ չի փոխուիր: Թէկուզ անհաւատար այս պատերազմի մէջ եթէ ընկնելու լի-

նինք, թող Աստուած մեր մահը սուրբբուս մահուան հաւատար սեպէ. ու մեր կիներն ու զաւակները անհաւատ ու հեթանոս թշնամիի ձեռքը չձգէն, կը խրախուսէր Աւարայրի հերոսը իր բանակին խօսած ճառովը:

Այս հաւատքովն ու նւիրումովն էր որ նրանք պատերազմի դաշտը նետուցան, անհաւատար կոխ մղելու անարգ ու քրքա թշնամու դէմ: Յայտնի էր անուշառ որ հայերը անկարող կը լինէին պատերազմը շահել թշնամու խիստ գերակշիռ ուժերուն դէմ: Սակայն նրանք հաւատքի պատեհովը կը մղէին, նախընտրելով Յիսուս Քրիստոսի հաւատքին մէջ նահապետելու ու սուրբերու պէտ մեռնել, քան թէ հաւատքը ուրանալ և ողջ մնալ:

Հարկաւ միայն Վարդանը չէր որ այդ պատերազմին մէջ շարացաւ: Բոլոր նրա ընկերակիցները, զօրավարներ թէ հաւատարկ զինուորներ, 1036 զկաներ, շուտրբեր ու մարտերուն հղան:

Վուրբերուն արիւնքը Եկեղեցւոյ սերմը եղած է: Գարեբու ընթացքին: Աւարայր գաշտին վրայ թէ և հայերը պարտուեցան, սակայն բարոյական յաղթանակը անանց զինուորացու:

Մեր նահապետներուն ու սուրբերուն մահուամբ, հայ ազգը վերջնական կորուսած չփրկուեցաւ:

Այսօր մեր ազգային գոյութիւնը կը պահենք, քաղաքակիրթ ազգերու կարգին մեր ուրոյն տեղը ունենք, կը զօրանանք, կ'անհիշք ու կը յառաջդիմենք, կը պահենք նայնպէս մեր քրիստոնէական կրօնքը, եկեղեցիները, կը դառաւանդենք քրիստոնէական հաւատը, և այս բոլորը, արդիւնեւ արանից ակնի քան 1500 տարիներ առաջ, Սուրբ Վարդան և իր սերտազան, քաջարի ու նահապետ ընկերները իրենց կեանքին և արեան գնովը փրկեցին մեր ազգն ու եկեղեցին: Հայ ազգը իր գնահատանքի տուրքը կը վճարէ այդ անմահ հերոսներուն, երբ ամէն տարի հիացումով կը յիշատակէ նրանց: Նահապետութեան նւիրական տոնը:

ՌՈՒՐԵՆ ՎՐԴ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ  
ՍՐՈՍԱՊԵՏ